

CONGRESUL AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN MOLDOVA
str. Columna 106 A, Chișinău, Republica Moldova (secretariat)
tel: 22-35-09, Fax: 22-35-29, mob. 079588547, info@calm.md, www.calm.md

Nr.141 din 30 aprilie 2026

Minsiterul Culturii al Republicii
Moldova

cancelaria@mc.gov.md
alina.ostapov@mc.gov.md

copie:

Cancelaria de Stat
cancelaria@gov.md

AVIZ

la proiectul de lege privind protejarea monumentelor istorice
(număr unic 363/MC/2026)

Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM) a examinat adresarea Cancelariei de Stat nr. DGPȘG-597-18-69-1092 din 15.04.2026 privind avizarea proiectului de lege privind protejarea monumentelor istorice (număr unic 363/MC/2026), și comunică următoarele obiecții.

1. În Articolul 8 (*Hotarul monumentelor istorice (7) Planul hotarului monumentelor istorice se aprobă de către Ministerul Culturii*):

cuvintele „aprobă de” considerăm că necesită a se substitui cu cuvântul „notifică”.

Obiecția este valabilă în mod corespunzător și pentru Art. 9 alin. (7): „Planul zonei de protecție a monumentelor istorice se aprobă de către Ministerul Culturii”.

În primul rând, considerăm că ipoteza proiectului de „aprobare obligatorie a hotarelor” de către Ministerul Culturii nu este posibilă de realizat în timp util, pe motiv de formalități complexe și sofisticate în legătură cu acest proces, care depășesc vădit capacitățile administrative reale ale ministerului.

Este elocventă situația delimitării proprietății publice, care a fost, în mod similar, centralizată prin Legea nr. 29/2018, fiind arogate asemenea drepturi (de veto) Agenției Proprietății Publice, și care a demonstrat, chiar și în condițiile unui proiect național de amploare („Proiectul de Înregistrare și Evaluare Funciară”, inițiat în 2018), că această centralizare a creat doar blocaje și frâne în atingerea finalității așteptate și anume delimitarea integrală a proprietății publice după apartenență și domeniu (care este în prezent departe de a fi finalizată).

Totodată, considerăm că asemenea „condiții”, diminuează până la anihilare rolul autorităților administrației publice locale în administrarea proprietății unității administrativ-teritoriale, bazat pe autonomie decizională consacrată de Constituția Republicii Moldova. Rolul Ministerului Culturii în acest proces este important a fi focusat pe normele metodologice pe care le va aproba și care vor stabili detaliat procedura de stabilire a hotarelor monumentelor.

În aceeași ordine de idei, **considerăm necesară introducerea unei prevederi suplimentare în proiect, care să prevadă ca în urma notificării, într-un termen util, Ministerul Culturii să poată înainta propuneri și sugestii argumentate, de care, dacă nu se va ține cont, să fie notate în registrul bunurilor imobile pentru publicitate și opozabilitate, iar anularea acestora să fie posibilă doar prin hotărârea definitivă și irevocabilă a instanței de judecată.**

2. În Articolul 9 (Zona de protecție a monumentelor istorice (6) Zonele de protecție ale monumentelor și reglementările aferente se includ, în mod obligatoriu, în documentația urbanistică și cadastrală a localității, în baza avizului pozitiv emis de Ministerul Culturii).

inclusiv pe baza raționamentelor sus-menționate, dar și având în vedere că Ministerul Culturii emite avize la documentația de amenajare a teritoriului și de urbanism de nivel Plan Urbanistic General, până la aprobarea acesteia, **este necesară excluderea din normă a textului „, în baza avizului pozitiv emis de Ministerul Culturii”.**

3. În Articolul 10 (Includerea protejării monumentelor istorice în documente de politici publice și de planificare teritorială (1) ... În vederea asigurării protejării monumentelor istorice, se aprobă și se implementează documente de politici publice: strategii și programe de stat, inclusiv strategii și programe ale autorităților administrației publice de **nivelul II, privind păstrarea, conservarea/restaurarea, reabilitarea, utilizarea și valorificarea monumentelor istorice, inclusiv măsuri de prevenire și gestionare a riscurilor care pot afecta aceste bunuri imobile):**

textul „nivelul II” necesită a se substitui cu textul cu următorul cuprins: „nivelul al doilea”, în conformitate cu terminologia legală consacrată de Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală. **Obiecția este valabilă, în mod corespunzător, pentru tot textul proiectului** (de ex.: „Articolul 42. Atribuțiile autorităților administrației publice locale de **nivelul I**” (terminologia legală „nivelul întâi”),

4. În Articolul 11 (Restricții generale în legătură cu monumentele istorice (1) ... În cazul **constatării demolării unui imobil cu statut de monument istoric sau a unei părți componente a acestuia, înscrierea în registrul bunurilor imobile a unor construcții noi pe terenul monumentului istoric, altele decât imobilul reconstituit în parametrii săi fizici, exteriori și interiori, anterior demolării, este nulă de drept):**

după cuvântul „constatării” se propune a se completa cu textul cu următorul cuprins: „de către Inspectoratul Național al Monumentelor a”. Completarea este necesară pentru a asigura criteriile de claritate și previzibilitate ale normei, necesare conform prevederilor Legii nr. 100/2017 privind actele normative.

5. Referitor la Articolul 11 (Restricții generale în legătură cu monumentele istorice (4) În cazul constatării de Inspectoratul Național al Monumentelor a stării de abandon și lipsei de întreținere a bunurilor cu statut de monument istoric aflate în proprietate privată, se inițiază procedura de expropriere pentru cauză de utilitate publică, în conformitate cu Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei (Granada, 3 octombrie 1985):

se propune instituirea unei obligații în sarcina Inspectoratului Național al Monumentelor ca să inventarieze anual monumentele istorice de valoare națională și să

determine starea de abandon și a lipsei de întreținere a bunurilor cu statut de monument istoric aflate în proprietate privată, pentru a se iniția procedurile de expropriere. Totodată, se propune instituirea unei sancțiuni pecuniare compensatorii comparabile cu valoarea prejudiciului cauzat monumentului public prin lipsa de întreținere, pe care să fie obligați să o achite prin prezenta lege proprietarii monumentelor aflate în proprietate privată, înainte de expropriere. Aceste resurse financiare vor putea fi utilizate pentru repararea, conservarea, consolidarea, restaurarea sau reabilitarea monumentelor istorice expropriate aflate în starea deplorabilă.

6. Referitor la Articolul 13 alin. (1) (*Proprietatea asupra monumentelor istorice și dreptul de dispunere Monumentele istorice pot aparține domeniului public sau privat al statului ori al unităților administrativ-teritoriale, inclusiv UTA Găgăuzia, sau pot fi proprietatea persoanelor fizice ori juridice de drept privat*):

atragem atenția că norma de la alin. (1) al art. 15 le declară domeniul public pe toate monumentele istorice aflate în proprietate publică („Articolul 15. Circuitul civil al monumentelor istorice aflate în proprietate publică (1) Monumentele istorice și părțile lor componente aflate în proprietate publică sunt inalienabile, imprescriptibile și insesizabile”).

În acest sens, se propune excluderea cuvintelor „sau privat”.

7. În Articolul 13 alin. (2) (*Monumentele istorice care nu au proprietar ori al căror proprietar nu este cunoscut se înregistrează în proprietatea statului, în condițiile stabilite de legislație*):

după cuvintele „monumentele istorice” necesită a se completa cu cuvintele „de valoare națională”.

Art. 23 din Legea nr. 29/2018 privind delimitarea proprietății publice stabilește, la alin. (3), că:

„Bunurile imobile, inclusiv terenurile înregistrate în registrul bunurilor imobile în folosul Republicii Moldova sau al unității administrativ-teritoriale, în lipsa documentelor care confirmă dreptul de proprietate, se supun delimitării în conformitate cu prevederile prezentei legi”.

Art. 9 din aceeași lege stabilește că:

„(1) De domeniul public al statului țin bunurile proprietate publică specificate în prezenta lege și în alte acte legislative, precum și alte bunuri de uz sau de interes public național.

(2) De domeniul public al statului țin:

p) monumentele de for public cu statut național de protecție, **monumentele de importanță națională** ocrotite de stat și terenurile aferente ale acestora”;

Prin urmare, o prezumție legală a proprietății statului asupra monumentelor istorice neînregistrate există doar în cazul celor de importanță (valoare) națională. În cazul în care nu se va completa norma criticată conform propunerii sus-menționate, aceasta va intra în coliziune cu statuările constituționale privind inviolabilitatea proprietății și a autonomiei locale, precum și cu normele invocate din Legea nr. 29/2018.

8. În Articolul 16 (*Circuitul civil al monumentelor istorice aflate în proprietate privată și dreptul de preemțiune asupra acestora (4) Notificarea trebuie să conțină datele de identificare și de contact ale proprietarului sau ale reprezentantului său legal, datele de*

identificare și localizarea bunului imobil, dosarul cadastral al bunului, precum și **oferta de vânzare**. Notificarea se consideră nevalabilă în cazul în care conține informații incomplete sau inexacte):

este necesară excluderea cuvântului „**legal**” (sau alternativ, completarea cu cuvintele „sau convențional”), totodată este necesară inserarea regulii care stipulează expres că în cazul diminuării prețului monumentului istoric proprietate privată stabilit în oferta de vânzare, notificarea se consideră de asemenea nevalabilă și proprietarul sau reprezentantul său este obligat să repete integral procedura de notificare.

9. În Articolul 18 (*Rezervațiile istorico-culturale și cultural-naturale (4) În cazul localităților istorice care fac parte integrantă din Rezervații istorico culturale sau cultural-naturale, administrarea acestora din punct de vedere istoric, urbanistic și peisajer se realizează de către subdiviziunile structurale specializate ale Rezervației*):

cuvintele „**realizează de către**” necesită a se substitui cu cuvintele „**coordonează cu**”. Administrarea localităților istorice nu poate fi efectuată decât de către autoritățile administrației publice locale. Orice altă prevedere legală încalcă principiile consacrate de Art. 109 din Constituția Republicii Moldova, care statuează că:

„(1) *Administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit*”,

„(2) *Autonomia privește atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, cât și gestiunea colectivităților pe care le reprezintă*”.

10. În Articolul 19 (Registrul național și registrele locale ale monumentelor (6) Registrele locale ale monumentelor istorice, precum și modificările, completările și actualizările acestora, se prezintă Ministerului Culturii spre evidență centralizată și se publică pe paginile web oficiale ale autorităților administrației publice locale de nivelul II, cu respectarea legislației privind accesul la informație și protecția datelor cu caracter personal):

după cuvintele „se publică pe paginile web oficiale ale” necesită a se completa cu textul cu următorul cuprins:

„**autorităților administrației publice locale de nivelul întâi pe teritoriul administrativ al cărora sunt amplasate, precum și**”.

11. Referitor la Articolul 26 (*Însemnul distinctiv al monumentelor istorice (1) Statutul de monument istoric se marchează printr-un însemn distinctiv. Acest însemn, împreună cu inscripția informativă corespunzătoare, este amplasat de către reprezentanții autorităților administrației publice locale pe monumentele istorice singulare, respectiv la intrarea pe terenul/teritoriul ansamblurilor și siturilor, în conformitate cu normele metodologice aprobate de Ministerul Culturii. Autoritățile administrației publice locale pe teritoriul cărora sunt amplasate monumentele istorice asigură, în limitele bugetelor aprobate, finanțarea executării și amplasării însemnelor distinctive, inclusiv din alte surse legal constituite*):

menționăm, că este necesară asigurarea finanțării executării și amplasării inscripțiilor informative pe monumentele istorice de valoare națională. În caz contrar,

autoritățile administrației publice locale, fără o finanțare prealabilă în acest sens, nu vor putea asigura „executarea și amplasarea însemnelor distinctive” pe monumentele istorice respective.

Art. 6. din Legea nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă prevede:

„(1) Competențele care țin de autoritățile publice centrale pot fi delegate autorităților publice locale de nivelurile întâi și al doilea, respectându-se criteriile de eficacitate și de raționalitate economică.

(2) Delegarea de competențe poate fi efectuată de Parlament, la propunerea Guvernului, pentru competențele ce țin de autoritățile publice centrale sau de consiliul local – pentru competențele autorităților administrației publice locale.

(3) Delegarea de competențe ce țin de autoritățile publice centrale poate viza toate autoritățile publice locale de nivelurile întâi și al doilea (delegare generală) ori numai unele autorități publice locale.

(4) Delegarea de competențe este însoțită obligatoriu de asigurarea resurselor financiare necesare și suficiente realizării acestora.

(6) Delegarea de competențe este efectivă doar din momentul în care a avut loc transferul resurselor financiare și materiale necesare și suficiente”.

12. Referitor la Articolul 27 (Cadrul general al intervențiilor asupra monumentelor istorice, asupra bunurilor situate în cadrul acestora și în zonele lor de protecție (5) Actele permissive pentru intervenții asupra monumentelor istorice și asupra imobilelor situate în zona lor de protecție (autorizația de construire, autorizația de desființare) se eliberează exclusiv în baza și cu respectarea avizului pozitiv emis de Ministerul Culturii. Actele permissive emise fără avizul Ministerului Culturii sau cu nerespectarea condițiilor acestuia sunt nule de drept):

în cazul bunurilor imobile „situate în zona lor de protecție” este necesară o procedură de notificare a Ministerului Culturii, dar nu de avizare obligatorie prealabilă. Această normă, în redacția actuală, urmărește ca o autoritate publică centrală (Ministerul Culturii) prin imixtiune în autonomia locală, să preia, contrar competențelor proprii în domeniu care aparțin autorităților administrației publice locale, în special de la administrația publică a capitalei, dreptul de a emite acte permissive în construcții în centrul istoric al orașului (declarat cu trasa stradală - monument de importanță națională, deci, integral fiind zonă de protecție).

Solicităm operarea de modificări corespunzătoare, astfel încât autorizarea construcțiilor situate în zonele de protecție ale monumentelor istorice să fie precedate de notificarea Ministerului Culturii, care ar putea să înainteze propuneri sau obiecții, care, la necesitate și după caz, pot fi notate în registrul bunurilor imobile.

Obiecția este valabilă în mod corespunzător și pentru:

Articolul 31 „Autorizarea intervențiilor la monumente istorice și în zona lor de protecție (1) Autorizarea intervențiilor asupra monumentelor istorice și în zona lor de protecție, respectiv eliberarea actelor permissive corespunzătoare (autorizația de construire și autorizația de desființare), se realizează de către autoritatea administrației publice locale competentă teritorial, doar în baza documentației de proiect examinate și aprobate de Consiliul Național al Monumentelor Istorice la fazele schiță și proiect de execuție și în baza avizului eliberat pentru această documentație de către Ministerul Culturii. (3) Actele permissive emise de autoritățile administrației publice locale fără avizul Ministerului Culturii sunt nule de drept”;

Articolul 41 „Atribuții generale (3) Autoritățile administrației publice locale emit actele permissive privind proiectarea și executarea intervențiilor asupra monumentelor istorice și asupra bunurilor imobile din zona lor de protecție exclusiv în baza și cu respectarea condițiilor avizului emis de Ministerul Culturii”;

Articolul 42 (Atribuțiile autorităților administrației publice locale de nivelul I În domeniul protejării monumentelor istorice, autoritățile administrației publice locale de nivelul I, prin autoritățile deliberative și executive, au următoarele atribuții: k) nu emit acte permissive pentru intervenții asupra monumentelor istorice și asupra bunurilor imobile din zona lor de protecție fără avizul de specialitate al Ministerului Culturii sau cu încălcarea condițiilor acestuia”;

Articolul 43 „Atribuțiile primarului În domeniul protejării monumentelor istorice, primarul are următoarele atribuții: a) verifică, în cadrul procesului de perfectare a documentelor de autorizare a intervențiilor asupra monumentelor istorice și în zona lor de protecție, existența avizului de specialitate emis de Ministerul Culturii”.

13. Referitor la Articolul 33 „Documentația de proiect de intervenție asupra monumentelor istorice (4) Documentația de proiect de intervenție asupra monumentelor istorice se avizează de către Ministerul Culturii în două faze majore de elaborare: schiță de proiect și proiect de execuție”, **Articolul 37 alin. (2)** „... În exercitarea atribuțiilor sale, Ministerul Culturii este asistat de Consiliul Național al Monumentelor Istorice, în calitate de organ consultativ” și **Articolul 40 alin. (1)** „Consiliul Național al Monumentelor Istorice (în continuare – Consiliul) este un organ consultativ, fără personalitate juridică, care exercită rolul de autoritate științifico-metodică în domeniul protejării monumentelor istorice”:

considerăm necesară excluderea „avizării” de sub influența politicului, prin oferirea unui statut legal corespunzător (nu doar consultativ, pe lângă Ministerul Culturii) - Consiliului Național al Monumentelor Istorice”, astfel încât avizele să fie emise anume de către profesioniștii în domeniu din acest Consiliu Național, dar nu de către factorul politic (ministrul), care are toate șansele să fie unul părtinitor, motive din care, actuala avizare este una de durată și, deseori, contradictorie.

14. În Articolul 33 alin. (7) „Regulamentul privind conținutul-cadru și metodologia elaborării documentației de proiect de intervenție asupra monumentelor istorice, regulamentul privind conținutul-cadru și metodologia de elaborare a memoriului istorico arhitectural de fundamentare a intervențiilor la bunuri cu statut de monument, precum și alte documente normative (norme metodologice, instrucțiuni de specialitate etc.) privind investigarea monumentelor istorice și proiectarea intervențiilor asupra acestora, se aprobă de către Ministerul Culturii”:

este necesară reformularea normei, astfel încât să se probe de către Ministerul Culturii în exclusivitate normele metodologice și instrucțiunile de specialitate, iar Regulamentele să se probe de către Guvern. Prin aprobarea de către Guvern se asigură un control sporit al publicității și calității actului normativ, dar în special, a consultării acestuia cu structurile reprezentative ale autorităților administrației publice locale.

15. În titlul Articolului 36 „*Competențele autorităților publice în domeniul protejării monumentelor istorice*”:

cuvintele „autorităților publice” necesită a se substitui cu cuvintele „Parlamentului și ale Guvernului”. Există mai multe articole din proiect care reglementează competențele autorităților publice. Deci, este inadecvat titlul actual „Competențele autorităților publice...” al art. 36.

16. În Articolul 42 (*Atribuțiile autorităților administrației publice locale de nivelul I În domeniul protejării monumentelor istorice, autoritățile administrației publice locale de nivelul I, prin autoritățile deliberative și executive, au următoarele atribuții: e) asigură administrarea sau gestionarea centrelor istorice urbane sau rurale cu statut de monument, prin prin structuri organizatorice proprii sau prin alte forme prevăzute de lege*):

este necesară excluderea cuvântului „prin”, care se dublează eronat.

17. Referitor la Articolul 44 (*Atribuțiile autorităților administrației publice locale de nivelul II și ale UTA Găgăuzia În domeniul protejării monumentelor istorice, autoritățile administrației publice locale de nivelul II și ale UTA Găgăuzia au următoarele atribuții: d) asigură evidența operativă a monumentelor istorice înscrise în Registrul național, situate pe teritoriul administrat*):

este necesară precizarea ce se are în vedere prin „evidența operativă” a monumentelor istorice înscrise în Registrul național, situate pe teritoriul administrativ. Actuala redacție, nu satisface criteriile de claritate și previzibilitate ale normei.

18. În Articolul 45 (*Obligațiile proprietarilor și titularilor dreptului de administrare a monumentelor istorice (3) În cazul în care un monument istoric nu are proprietar cunoscut, obligațiile prevăzute de prezenta lege revin autorității administrației publice locale pe al cărei teritoriu este situat bunul imobil respectiv, până la clarificarea situației juridice a acestuia*):

este necesară completarea cu textul cu următorul cuprins:

„ , cu excepția monumentelor istorice de valoare națională”.

Statul nu poate impune obligații legale de pază și întreținere autorităților administrației publice locale asupra bunurilor imobile care nu îi aparțin, de drept.

19. În Articolul 46 (*Obligația de protejare a monumentului istoric (4) Obligația de protejare a monumentului istoric are următoarele caracteristici: c) constituie o sarcină legală asupra imobilului, opozabilă terților, și se consemnează în dosarul cadastral al acestuia de către autoritatea competentă în domeniul cadastrului bunurilor imobile*):

după cuvântul „terților” necesită a se completa cu cuvintele „și subsecvenților”, iar textul „consemnează în dosarul cadastral al acestuia” se propune a se substitui cu textul cu următorul cuprins:

„înscris în registrul bunurilor imobile corespunzător”.

20. În Articolul 53 „*Acoperirea costului lucrărilor asupra monumentelor istorice incluse în programe aprobate prin hotărâri ale Guvernului*”

20.1. În alin. (1): „*Costurile lucrărilor de proiectare, expertizare, conservare, consolidare, restaurare, reabilitare sau reparare a monumentelor istorice ori a părților lor componente, aflate în proprietate publică, incluse în Programul național de restaurare, se*

acoperă din bugetul de stat și/sau din bugetele **autorităților administrației publice locale**, în condițiile legii”:

necesită a se exclude textul „autorităților administrației publice” (terminologia legală constituie „bugete locale”).

20.2. În alin. (2) „*Lucrările prevăzute la alin. (1) constituie lucrări de interes public național, pentru care nu se percep taxe pentru eliberarea certificatului de urbanism și a autorizației de construire*”:

necesită a se exclude cuvântul „național”, pe motiv că în alin. (1) sunt prevăzute și lucrări de proiectare, expertizare, conservare, consolidare, restaurare, reabilitare sau reparare a monumentelor istorice ori a părților lor componente, aflate în proprietate publică, acoperite din bugetele locale, deci proprietate publică a unităților administrativ-teritoriale.

CALM consideră imperios necesară luarea în considerație a obiecțiilor și propunerilor sus-menționate la promovarea proiectului, atât pentru excluderea coliziunilor criticate și respectarea intereselor publice ale comunităților locale, cât și pentru o protecție adecvată a monumentelor istorice printr-o reglementare legislativă echilibrată.

Cu respect,

Viorel FURDUI
Director Executiv al CALM

Ex.: Igor Cristal, expert CALM
igor.cristal@calm.md